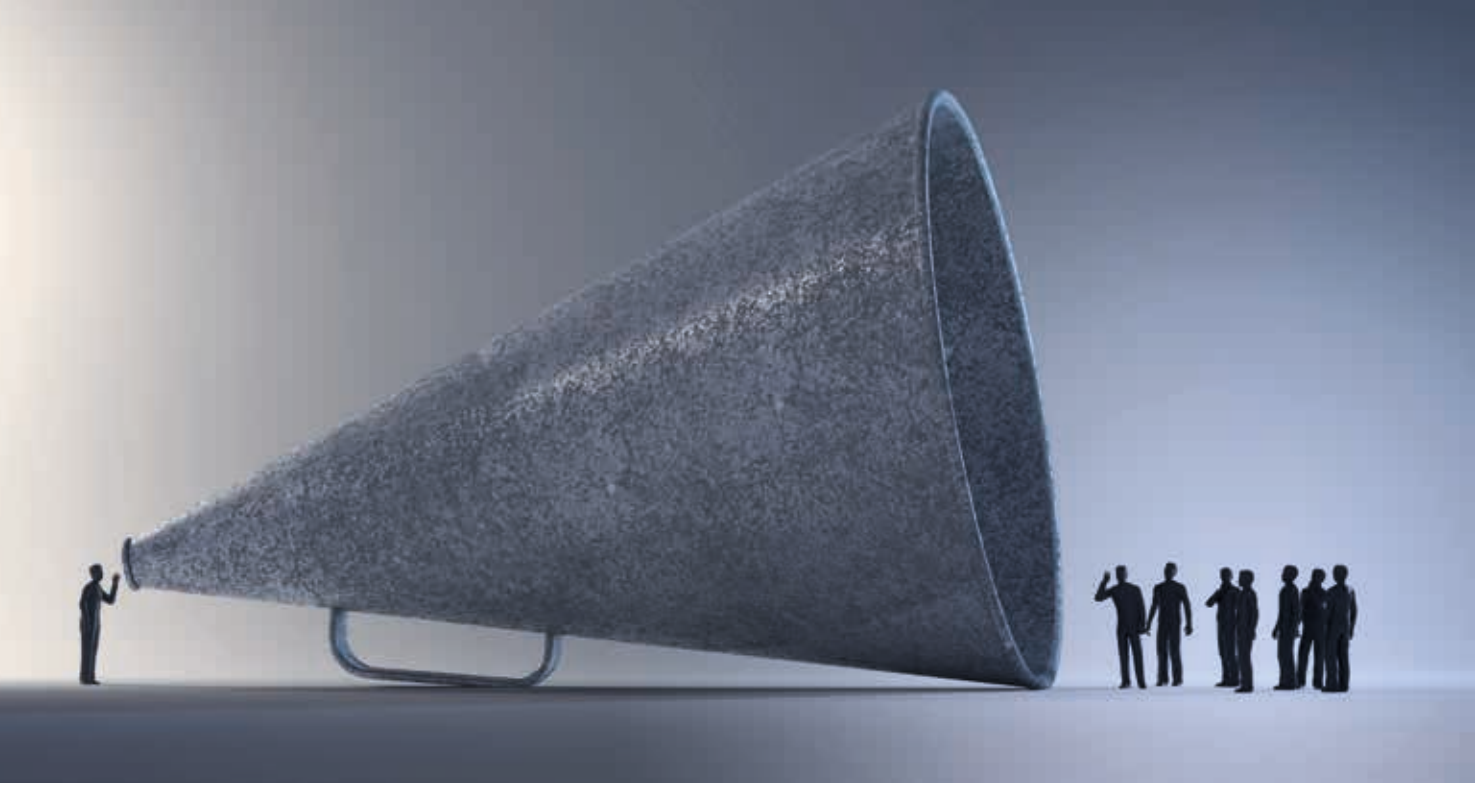

DİNÎ TEBLİĞDE DİL VE ÜSLUP NASIL OLMALIDIR?

Prof. Dr. Ramazan ALTINTAŞ | Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı

Bütün Müslümanların çetin bir sınavdan geçtiği günümüzde, her mümin, kullandığı dilde, dini kurumlarımıza, kardeşliğe hanel getirecek iddia, ifade ve söylemlerden uzak durmalı, özellikle siyasetçiler, yazarlar, akademisyenler, âlimler ve karar verici konumunda bulunan herkes, sorumluluk bilinciyle hareket etmelidirler.

Bir bütün olarak din, insanın Allah'la, hemcinsleriyle ve varlıkla olan ilişkilerini vahiy düzleminde kurar. Gerek kutsal metinlerin dil ve üslubu, gerekse bu metinlerin anlaşılması, yorumlanması ve insanlara anlatılması açısından din dili son derece önemli bir işlev görür. Zira

dinin kendisi kadar dinî terim ve kavramlar da saygın ve dokunulmazdır. Bu sebeple kavramların yanlış anlaşılmasına yol açacak bir müdahale, özellikle dinî düşünce alanında birçok problemin doğmasına neden olmakla kalmaz, bilgi, varlık ve değer ilişkileri arasında altüst olmaların yaşanmasına yol açabilir.

Din dili istismar aracı olmamalıdır

Ne yazık ki geçmişte ve günümüzde zaman zaman din, birey ve toplum üzerindeki belirleyici ve yönlendirici gücü sebebiyle; siyasal, ekonomik, kültürel, ideolojik ve belli bir sosyal projeyi meşrulaştırmak için etkili bir istismar aracı

olarak kullanılabilmiştir. Aynı kullanım bazı dinî liderler ve Diyanet İşleri Başkanlığı, ilahiyat fakülteleri, imam-hatip liseleri, Kur'an kursları gibi dinî kurumları gözden düşürmek için de yapılmıştır. Hâlbuki dinin ve değerlerinin kutsallığına hâlel getirecek, dinî kurumları itibarsızlaştıracak her türlü ima ve istismardan kaçınmak erdemli bir davranıştır.

“Dinde zorlama yoktur. Artık doğrulukla eğrilik birbirinden ayrılmıştır.” (Bakara, 2/256.) Bu ayete göre insanlara zorla dini kabul etmeleri için baskı yapmak İslami bir yöntem değildir. İman, tamamen hür irade ile gönülden gelen bir kabullenmeye dayalı sevgi işidir. Çünkü temelinde sevgi olmayan hiçbir eğitim ve davet modeli başarıya ulaşamayacağı gibi sevgiyi esas almayan hiçbir din de geniş halk kitleleri arasında yaygınlaşma ve benimsenme imkânına sahip olamaz. (Öcal, Mustafa, Din Eğitim ve Öğretiminde Metodlar, Ankara 1999, s. 59.) Gerçek sevgi, benlik ve egodan sıyrılmış, kısıtlayıcı olmak yerine, genişletici ve kucaklayıcı olan, almak yerine vermeyi tercih eden, pasif bir duygu yerine etkinliği önçeyen bir özellik taşır. (Fromm, Erich, Yaşama Sanatı, (çev. Aydın Arıtan), İstanbul 1986, 28.) Zira iyi niyete, sevgiye, iradenin tercihine dayanmayan ve gönülden benimsenmemiş bir dindarlık, din açısından inkârla eşit tutulan ikiyüzlülük anlamına gelir ve fertte kişilik parçalanmasına yol açar. İslam hiçbir zaman böylesi bir sonuca hoşgörü ile bakmaz. Bu nedenle dijital çağın Müslüman davetçileri dinî tebliğde kullandıkları dil ve üslup alanında birtakım değişikliklere gitmeleri kaçınılmazdır. Bunun başında da kavga diliyle, sevgi ve iknaya daya-

lı irşat dilini birbirinden ayırmak gerekir. Çünkü tebliğ dilinde Müslümanlar muhataplarına daima sözün en güzelini, güzellikle ve güzel bir üslupta söylemekle emrolunmuşlardır. (İsra, 17/53; Bakara, 2/83.) Yüce Allah'ın öğrettiği davet ve üslup yönteminde; hikmet, güzel öğüt ve güzel tartışma biçimi vardır. (Nahl, 16/125.) Kur'an-ı Kerim'de gönle dayalı irşat dilinin; kavli-i sedid (Nisa, 4/9; Ahzab, 33/70.); kavli-

İtikadi ve ameli konularda Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashabının yolunu izleyenlerin tabi olduğu ana yol akım, insan doğasına uygun yaşanabilir bir din anlayışını temsil ettiği gibi, dinî tebliğ alanında da ölçülü bir din dilini kullanmayı tercih eder. Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlar “denge toplumu” olarak nitelendirilmiştir.

ma'ruf (Nisa, 4/5; Ahzab, 33/32.); kavli-i kerim (İsra, 17/23.); kavli-i meysur (İsra, 17/28.) şeklindeki nitelermelerle bahsedilmesi anlamlıdır. Hatta Yüce Allah'ın Hz. Musa ve Harun'dan azgın Firavun'a gittiklerinde ona “kavl-i leyyin” (yumuşak söz) söylemelerini istemesi (Taha, 20/42-44.); Hz. Peygamber'den ise münafıklara karşı “kavl-i belîğ” ile hitap etmesini tavsiye etmesi (Nisa, 4/61-63.) bizim için önemli mesajlar taşımaktadır.

Her şeyde olduğu gibi din dilinde de ölçülü olmak gerekir

Öte yandan, itikadi ve ameli konularda Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashabının yolunu izleyenlerin tabi olduğu ana yol akım, insan doğasına uygun yaşanabilir bir din anlayışını temsil ettiği gibi, dinî tebliğ alanında da ölçülü bir din dilini kullanmayı tercih eder. Kur'an-ı Kerim'de Müslümanlar “denge toplumu” olarak nitelendirilmiştir. (Bakara, 2/143.) Her Müslüman bu “ölçülü” duruşu itikattan ibadete, bireysel ve sosyal hayatın her alanına yansıtmalıdır. Nitekim bir başka ayette Yüce Allah: “Size Müslüman (es-selâm) olduğunu bildirene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek: “Sen mümin değilsin” demeyin.” (Nisa, 4/94.) uyarısıyla kuşatıcı bir dindarlık dili geliştirmeyi istemiştir. Çünkü ayrıştırıcı bir din dili, medeni bir varlık olarak yaratılmış insanla bütün iletişim yollarını kapatmak ve onu kaybetmek anlamına gelir. İslam dini, ümit vermeyi ve insanların gönüllerini sevgi ile fethedip onları sosyal tevhit bağlamında bütünleştirmeyi amaçlar. Kur'an ve hadislerin bütünlüğüne baktığımız zaman kuşatıcı bir dindarlık dili geliştirmemiz öğütlenir. Bu sebeple insanların uhrevi hayatı ile ilgili meselelerde karar yetkisi Yüce Allah'a aittir. Kimin cehennem, kimin de cennete gideceğine hüküm gününde karar verecek olan O'dur. Biz yargıç değil, davetçiyiz. Zahire göre hüküm veririz. Bizim inancımıza göre manalarını bilmesek bile kelime-i tevhit ya da kelime-i şehadet diliyle söyleyen herkes mümin kabul edilir.

İslam'a davette temel ölçümüz: “Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız; müjdeleyiniz nefret ettirmeyiniz.”

ilkesidir. (Buhari, İlim, 7.) Bu sebeple dinî tebliğde kullanacağımız dil ve üslup; öteleyici ve ötekileştirici değil, birleştirici; dışlayıcı değil, yaklaşımcı; daraltıcı değil, kapsayıcı; suçlayıcı değil, affedici; alaycı değil, değer verici; intikamcı değil, bağışlayıcı olmalıdır. Kullandığımız din dili, belli kesimler arasında yaşanan kavga, kargaşa, gerilim ve söz dalaşı dili hâline dönüştürülmemelidir. Zira dinin kutsalları, dinî içerik kazanmış terim ve kavramlar her türlü hesabın üstünde tutulmalıdır. Kaldı ki İslam dini, insanlığı koruyan bir kale ve onun var olma garantisidir. Kutsalın dışında kalan, bir başka ifadeyle aşkın olanla irtibatını yitirmiş her ideoloji, dünyevi değer dizgesi veya sistem ne kadar mükemmel olursa olsun işlevsel anlamda dinin yerini tutamaz. Bunların hiçbiri din kadar insanlığın devamını ve sürekliliğini garanti edemez. Eğer bir toplumda din ve bu dinin kavramları dünyası çöküşü bir şekilde yaşanırsa, hem kültürel kimliği ve hem de toplumsal benliği yabancılaşmaktan korur.

Bu sebeple yaşadığımız toplumda din hakkında konuşanlar, fetva verenler ve karar açıklayıcıların da din diline ve üsluplarına dikkat etmeleri gerekir. Zanna, vehme, rüyaya dayalı bilgi ile örülmüş bir din dili değil; ölçülebilir, rasyonel, kesin, delile dayalı sahil bilgiyi besleyici ve toplumu birleştirici, bütünlendirici bir dil kullanılmalıdır. Sadece gönüllere hitap eden bir din dili de yeterli değildir. Bu dilin, hem gönle, hem duyguya hitap edici boyutları olmakla birlikte ikna edici, makul, mantıklı ve akla hitap eden bir muhtevası da olmalıdır. Diğer bir ifade ile kullanılan din dili, akli duyguya, duyguyu da akla feda etmemelidir. Bundan do-

layı olur olmaz yerde ve zamanda; şeriat, hidayet, helal-haram, iman, küfür, imam, cemaat, dua, beddua, peygamber, vaaz, vaiz, hoca vb. İslam öğretisi ve tarihinden kaynaklanan özgül ağırlıkları ve anlam derinlikleri olan terim veya kavramların günlük ve konjonktürel tartışmaların araçları olarak kullanılması doğru değildir. Çünkü dinî kavramların örselenmesi, dinî değerlerin ve kurumların za-

Bütün Müslümanların çetin bir sınavdan geçtiği günümüzde, her mümin, kullandığı dilde, dini kurumlarımıza, kardeşliğe hâlel getirecek iddia, ifade ve söylemlerden uzak durmalı, özellikle siyasetçiler, yazarlar, akademisyenler, âlimler ve karar verici konumunda bulunan herkes, sorumluluk bilinciyle hareket etmelidirler.

yıflatılmasına ve içtimai bünyenin sarsılmasına yol açar.

Tarih boyunca Müslüman bilincinde temel kavramlar olarak yer alan ve buna bağlı olarak da tartışmadan ısrarla uzak tutulan ortak din diline sahip çıkmak her inanç sahibinin görevidir. Aynı inanç halkası içinde olmayanlar ise bu dili benimsemeseler bile en azından ona saygı duymayı, bir ahlaki erdem olarak görmelidirler. Müs-

lümanların maşeri vicdanında köklü bir tarzda yer eden bu dilin, İslam'ın ilk neşet ettiği andan başlayarak tarih boyunca taşıya geldiği sahil anlam dairesi zedelenirse dinin birleştiriciliği ve koruyuculuğu bir yana, hayata anlam kazandıran niteliği de yok olmaya yüz tutar.

Her ne kadar erken dönem İslam tarihinde din dilini kullanmada mezhepler, fırkalar ve dinî akımlar arasında birtakım savrulmalar yaşanmışsa da, her konuda olduğu gibi bu konuda da örneğimiz ve rehberimiz Sevgili Peygamberimiz olmuştur. Onun muhteşem sireti ve yaşayan sünneti ortadadır; din dilini kullanma konusundaki kaygı, vurgu ve hassasiyetleri, kelime ve kavramlara yüklediği özel anlamlar kayıt altına alınmıştır. Bu anlamda muhteşem ve zengin bir bilgiye sahibiz. İslam'ın tarihinde Hz. Peygamber (s.a.s)'e iman eden ve tabi olan Müslümanlar, hem ilahî muradı anlarken ve hem de onu anlatırken, kelime ve kavramları kendi özel bağlamlarında kullanmaya özen göstermişlerdir. Biz de bugün aynı yöntem ve üslubu kullanmalıyız.

Netice olarak, bu milletin değerler skalasına bağlı her insan, özellikle de din görevlileri, din dilinin sui-istimal edilmesi ve istismar aracı olarak kullanılması karşısında duyarlı olmalı ve sessiz kalmamalıdır. Bütün Müslümanların çetin bir sınavdan geçtiği günümüzde, her mümin, kullandığı dilde, dini kurumlarımıza, kardeşliğe hâlel getirecek iddia, ifade ve söylemlerden uzak durmalı, özellikle siyasetçiler, yazarlar, akademisyenler, âlimler ve karar verici konumunda bulunan herkes, sorumluluk bilinciyle hareket etmelidirler. ■